

А. Р. Яцюк, аспірантка, юрисконсульт
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра цивільно-правових дисциплін
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна
e-mail: anastasia.yacyuk@gmail.com

ПРАВО НА БАТЬКІВСТВО ТА МАТЕРИНСТВО, ЯК ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА

Актуальність дослідження зумовлено новизною теми, її значенням для розвитку науки сімейного права, а також законодавства в цій сфері. У статті здійснено системний аналіз права на батьківство та материнство, як особистого немайнового права. Проведено системний аналіз таких категорій, як «материнство» та «батьківство» в сучасній науці сімейного права України.

Обґрунтована необхідність закріплення в діючому законодавстві єдиного легального визначення «батьківства» та «материнства» у відповідності до європейських стандартів. Автор пропонує розглядати право на батьківство та материнство, як особисте немайнове право жінок та чоловіків, незалежно від їх сімейного статусу. Також, запропоновано закріпити на законодавчому рівні, за чоловіками право приймати участь у вирішенні питання штучного переривання вагітності.

При детальному аналізі права жінки на материнство, автором в статті були виділені та проаналізовані складові елементи такого права, а саме: право на вагітність та охорону здоров'я під час вагітності, забезпечення охорони здоров'я під час пологів; право на переривання вагітності та права після народження дитини, зокрема, певні соціальні гарантії жінкам, які народили дитину. Поряд з тим, враховуючи європейський вектор розвитку нашої держави, автор пропонує реформувати деякі норми законодавства та прирівняти чоловіків і жінок в правах у вказаній сфері. Проаналізовано зміни, які відбулися в законодавстві нашої держави в сфері соціальних гарантій чоловіків та жінок після народження дитини.

Поряд з тим, у статті висвітлено низку питань, які потребують деталізації та уточнення з боку законодавця, в сфері реалізації чоловіками та жінками свого права на батьківство та материнство, за допомогою допоміжних репродуктивних технологій.

Ключові слова: особисті немайнові права, право на батьківство, право на материнство, особисті немайнові права подружжя, допоміжні репродуктивні технології, штучне переривання вагітності.

Постановка проблеми. Право на батьківство та материнство відносять до особистих немайнових прав, якими наділені чоловіки та жінки в сучасному світі. Проте, не зважаючи на те, що наша держава обрала вектор європейського розвитку, більшість положень чинного законодавства, на сьогоднішній день є значною мірою застарілими та не в змозі належним чином врегулювати ситуації, які виникають у суспільстві та пов'язані з реалізацією чоловіками та жінками свого права на батьківство та материнство.

Прийнято вважати, що саме укладення шлюбу, є тим підґрунтям, яке приводить до створення сім'ї, народження дітей та є безпосередньою підставою для

ні та не можуть передаватися; не можуть бути предметом шлюбного договору та інших угод [5, с. 256].

Перелік особистих немайнових права подружжя розміщено в Главі 6 Сімейного кодексу України (далі – СК України). До них відносять: право на повагу до своєї індивідуальності, право на зміну прізвища, право на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї, право на свободу та особисту недоторканість, право на батьківство та материнство [6].

Серед науковців продовжують точитися досить гострі дискусії навколо права чоловіка та жінки на батьківство та материнство. Оскільки, незважаючи на те, що ці права є не новими та тісно пов'язані з репродуктивною функцією чоловіків та жінок, в законодавстві залишається безліч прогалин. Деякі положення потребують змін та доопрацювання, оскільки сучасне українське законодавство потребує реформування у відповідності до європейських стандартів.

Так, на жаль, право на батьківство та материнство закріплене в СК України, розглядається в розрізі прав подружжя, що в свою чергу обмежує в правах жінок та чоловіків, які не мають статусу подружжя. Досліджуючи питання визначення сутності та змісту таких немайнових прав чоловіка та жінки, як право на батьківство та материнство, важливим є дійти єдиного визначення таких категорій, як «батьківство» та «материнство». На сьогоднішній день чинне законодавство не містить в собі їх легального визначення. СК України в ст. 49 та ст. 50 закріплює: «дружина має право на материнство», «чоловік має право на батьківство» [6, ст. 49,50].

На нашу думку, ці норми є застарілими та не відповідають реальному стану справ. З вищенаведеного можна зробити висновок, що право на материнство та батьківство, мають лише ті жінки та чоловіки, які перебувають в зареєстрованому шлюбі. Тобто, таким чином, обмежуються в праві на материнство та батьківство жінки і чоловіки, які є самотні або проживають однією сім'єю та не перебувають в офіційно зареєстрованому шлюбі.

Цікавим є те, що в науці сімейного права України, серед вчених, також відсутній єдиний підхід до розуміння поняття «материнства».

Сучасний тлумачний словник української мови трактує материнство як «стан жінки-матері під час вагітності, пологів, годування дитини» [7].

Вчений І. А. Бірюков зазначає, що материнство – це забезпечена законом можливість жінки здійснювати репродуктивну функцію (народжувати здорових дітей), належним чином утримувати їх та виховувати в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини [8, с. 78].

О. М. Ганкевич в своїх працях розкриває поняття «материнство» – як фізіологічний, соціальний та психологічний стан жінки з моменту зачаття та до народження дитини, а з моменту народження дитини як факт походження дитини від певної жінки, що оснований на кровній спорідненості між матір'ю та дитиною, юридично посвідчений актовим записом про народження дитини в державних органах РАЦС, що є передумовою виникнення правового статусу матері [9, с. 97].

На думку В. Ю. Москалюк, материнство – це фізіологічний та соціальний стан жінки з моменту зачаття до смерті дитини або смерті самої матері. Автор

розкриває також зміст права на материнство, зауважуючи, що право на материнство (батьківство) не передається іншій особі, навіть з огляду на сучасні медичні технології, та не може бути еквівалентно оцінене. Це право має особливий об'єкт, яким є репродуктивна спроможність жінки (чоловіка). За загальним правилом, особисті немайнові права мають специфічні підстави виникнення, зокрема, для жінки – це подія у вигляді досягнення жінкою статевої зрілості. Право на материнство (батьківство) можна визначити, як особисте немайнове право, яке виникає з приводу здійснення жінкою та чоловіком їх репродуктивної функції з моменту досягнення ними статевої зрілості та є забезпеченими законом можливостями самостійно вирішувати питання мати чи не мати дитину, вимагати від усіх та кожного поведінки, яка сприятиме здійсненню права на материнство (батьківство), та вимагати утримуватися від дій, які перешкоджають здійсненню цього права, звертатися за захистом свого права від протиправних посягань інших осіб способами, встановленими законодавством [10, с. 124-129].

З. В. Ромовська вказує, що материнство – це біосоціально-психологічно-правовий стан жінки від моменту вагітності і народження дитини й доти, доки житиме жінка або її діти [11, с. 395].

Останнім часом в юридичній науці прийнято розглядати поняття «материнство» в широкому та вузькому значенні. Так, в широкому правовому розумінні – це врегульовані законодавчими нормами суспільні відносини, спрямовані на захист інтересів матері і дитини, їх майнову і моральну підтримку [8, с. 78-79].

Материнство у вузькому розумінні – це забезпечена законом можливість жінки здійснювати репродуктивну функцію (народжувати здорових дітей), належним чином утримувати їх та виховувати в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини [8, с. 78-79].

З огляду на вищенаведене, можна зробити висновок, що поняття «материнство» об'єднує в собі фізіологічний, психологічний та соціальний стан жінки, з моменту зачаття дитини, її народження та на протязі всього життя. Реалізація жінкою права на материнство нерозривно пов'язане з репродуктивною функцією жінки.

Проаналізувавши поняття «материнства», доцільним буде звернути увагу на визначення поняття «батьківства». В юридичній науці також відсутнє єдине визначення цієї категорії.

Сучасний тлумачний словник української мови тлумачить «батьківство» – як кровну спорідненість між батьком і його дитиною [7, с. 51].

Батьківство в юридичній літературі прийнято визначати, як факт походження дитини від чоловіка (презумпція батьківства: чоловік матері дитини – є батьком дитини). Цей факт повинен бути посвідчений записом про народження в органах державної реєстрації актів цивільного стану. У разі якщо це право не визнається чи оспорується, чоловік (біологічний батько), має право звернутися до суду про встановлення батьківства чи навпаки – оспорюванням свого батьківства [12, с. 108].

Однак, є й інші точки зору з вказаного питання, так, на думку О. М. Ганкевич, батьківство – це соціальний та психологічний стан чоловіка з моменту зачаття і до народження дитини жінкою, а з моменту народження як факт походження дитини від певного чоловіка, що оснований на кровній спорідненості

між батьком і дитиною, юридично посвідчений актовим записом про народження дитини в державних органах РАЦС, що є передумовою виникнення правового статусу батька [9, с. 97-98].

О. В. Ієвіня стверджує, що право на батьківство полягає не лише у праві бути записаним батьком дитини, а й у праві брати участь у її вихованні та утриманні. Така позиція продиктована необхідністю участі батька у вихованні дитини задля її повноцінного особистісного розвитку [12, с. 99].

На нашу думку, досить вдало в своїх наукових працях розкриває поняття «материнства» та «батьківства» В. Ю. Москалюк, яка зазначає, що право на материнство (батьківство) має цивільно-правову природу, оскільки воно є, з одного боку, особистим немайновим правом жінки та чоловіка, а з іншого, не залежить від наявності чи відсутності шлюбу між особами. Воно передує батьківським правам, які виникають з моменту народження дитини і мають сімейно-правовий характер. Отже, права на материнство та батьківство мають визначатися не як особисті немайнові права подружжя, а як природні особисті немайнові права будь-якої людини, розглядатися у контексті права на життя і забезпечуватися на загальних підставах нормами цивільного законодавства [10, с. 127].

Право на материнство та право на батьківство, у сучасних умовах розвитку суспільства, включає право на реалізацію двох функцій: біологічної (репродуктивної), що полягає у праві вирішувати питання щодо зачаття дитини, та соціальної (право брати участь у вихованні та утримуванні дитини). Причому повноваження дружини щодо здійснення біологічної (репродуктивної) функції є ширшими [12, с. 98].

В науці сімейного права залишаються дискусійними, також, положення, стосовно змісту досліджуваних в статті прав. Так, прийнято вважати, що право на «материнство» включає в себе не лише право жінки народити дитину, а й ряд інших додаткових прав та соціальних гарантій (право на аборт, право на медичний нагляд, право на пологи та інше).

Досить вдалими є роз'яснення, яке наводить в своїх роботах А. О. Дутко, яка стверджує, що право на материнство включає в себе наступні елементи:

1. Право на вагітність (можливість завагітніти, як природним шляхом так і за допомогою допоміжних репродуктивних технологій) та охорону здоров'я під час вагітності;

2. Забезпечення охорони здоров'я під час пологів, які можуть відбуватися у закладах охорони здоров'я та поза ними;

3. Право не народжувати – відмова від народження дитини;

Права після народження дитини, зокрема, певні соціальні гарантії жінкам, які народили дитину [13, с.192].

На нашу думку, **право на вагітність** повинно розглядатись, як можливість жінки зачати та народити дитину передбаченим законодавством способом. Безпосередня реалізація репродуктивної функції жінки, тобто, жінка в праві вирішувати, чи народжувати дитину самостійно, або ж у випадку наявних медичних показань, звернутись до допоміжних репродуктивних технологій (in vitro, сурогатне материнство та інше).

Під час вагітності, пологів та в післяпологовий період жінка потребує особливої уваги та догляду з боку медичних працівників. На сьогоднішній день

основним законом в даній сфері є Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Відповідно до статті 58 вказаного Закону, заклади охорони здоров'я забезпечують кожній жінці кваліфікований медичний нагляд за перебігом вагітності, стаціонарну медичну допомогу при пологах і медичну допомогу матері та новонародженій дитині [14, ст. 58].

Досить гострі дискусії точаться навколо права на аборт. Процедура штучного переривання небажаної вагітності (аборту) в Україні регулюються Порядком надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення, затвердженим Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.05.2013 р. № 423 [15].

За законодавством України, жінка вправі зробити процедуру штучного переривання вагітності до 12 тижнів, або ж від 12 до 22 тижня з підстав вказаних у Постанові Кабінету Міністрів України № 144 від 15 лютого 2006 року.

Аналізуючи положення чинного законодавства, чітко відслідковується, що жінка сама вирішує питання переривання вагітності, а за чоловіком таке право не закріплюється. Також, в законодавстві не передбачено норми, відповідно до якої вимагається письмова згода біологічного батька дитини для проведення процедури штучного переривання вагітності.

Це є цілком логічним, адже вагітність безпосередньо впливає на організм жінки та її фізіологічний та психологічний стан. Не завжди жінка, яка перебуває в стані вагітності знаходиться в зареєстрованому шлюбі. На жаль, досить поширені є ситуації, коли жінка втрачає зв'язок з біологічним батьком дитини та немає змоги порадитися з ним у вирішенні цього питання. В такому випадку отримання письмової згоди біологічного батька на проведення процедури штучного переривання вагітності буде майже неможливим.

Однак, рішення жінки про штучне переривання вагітності може стати безпосередньою підставою для розірвання шлюбу. Такий висновок можна зробити посилаючись на частину 2 статті 50 СК України, «відмова дружини від народження дитини або нездатність її до народження дитини може бути причиною розірвання шлюбу» [6, ст. 50].

Досить визначною в цьому питанні є практика Європейського суду з прав людини, а саме справа «Патон проти Сполученого Королівства». Після того як дружина повідомила про вагітність (8 тижнів) і про намір зробити аборт, чоловік звернувся до Високого Суду Правосуддя Великобританії з проханням накласти судову заборону на проведення аборту, проте, у зв'язку з тим, що за англійським законодавством ембріон не має законних прав до моменту народження та окремого існування від його матері, а батько плоду, незалежно від того одружений він з його матір'ю чи ні, не має законного права перешкоджати матері зробити аборт, чи вимагати, щоб з ним радилися з цього питання, цю справу Патон програв і аборт був зроблений через декілька годин після оголошення винесення рішення суду [16].

Чоловік подав заяву до Європейського суду з прав людини, щоб його визнали жертвою вчинку його дружини. У ході визначення істини, Європейська комісія з прав людини оголосила цю справу неприйнятною, опираючись на те, що саме жінка, яка є особою найбільш зацікавленою вагітністю та її продовженню

чи перериванню, має повне право на повагу до її особистого життя, коли на нього впливає плід, що розвивається у її лоні [16].

Ми вважаємо, що доцільним буде доповнити чинне законодавство в сфері проведення процедури штучного переривання вагітності нормою, яка б гарантувала чоловіку, який знаходиться в офіційно зареєстрованому шлюбі з жінкою, яка має намір зробити аборт, без наявності необхідних медичних показань, право приймати участь у вирішенні цього питання.

Якщо жінка перебуває в зареєстрованому шлюбі для проведення процедури штучного переривання вагітності, необхідно отримати письмову згоду її чоловіка. В іншому випадку, якщо біологічний батько дитини невідомий, залишити право вирішувати питання стосовно переривання вагітності, у дозволені строки, за жінкою.

Досить довгий період часу жінка після народження дитини, наділялась значно більшим колом прав та соціальних гарантій в сфері реалізації свого права на материнство. Безперечно, саме жінка в період вагітності, народження, післяпологовий період, стикається з рядом труднощів стосовно свого фізичного, психологічного здоров'я. Однак, якщо наша держава обрала європейський вектор розвитку, доцільним буде реформувати деякі норми законодавства та прирівняти чоловіків і жінок в правах у вказаній сфері. Так, перші кроки у цьому напрямку вже зроблені.

В травні 2021 року набрав чинності Закон України № 1401-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення рівних можливостей матері та батька у догляді за дитиною» [17]. У вказаному законі чоловіків та жінок прирівняли в праві на відпустку для догляду за дитиною. Раніше передбачалося, що відпустку міг отримати батько дитини (а також бабуся, дідусь чи іншим родичі) на підставі довідки з місця роботи (навчання, служби) матері дитини про те, що вона вийшла на роботу до закінчення терміну цієї відпустки, і виплата допомоги по вагітності та пологам припинена [18].

На сьогоднішній день стаття 179 Кодексу законів про працю України доповнена нормою: за бажанням матері або батька дитини одному з них надається відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, з виплатою за ці періоди допомоги, відповідно до законодавства [18, ст. 179].

Варто зазначити, що рівні права на декретну відпустку мають чоловіки та жінки в Іспанії, Литві, Португалії, Франції.

Досить цікавою, в цьому питанні, є практика Швеції. Там батьки, після народження дитини отримують 480 днів «загальної декретної відпустки». 60 днів відпустки зобов'язаний взяти батько дитини, в іншому випадку, родина не отримує виплат від держави, у зв'язку з народженням дитини.

Безперечно зміни, які відбуваються з цього питання в Україні, є досить доречними та необхідними при сучасному реформуванні законодавства. Адже, такий крок наближає Україну до європейської політики гендерної рівності.

Також, досить дискусійними є положення, стосовно реалізації чоловіками та жінками свого права на батьківство та материнство, за допомогою допоміжних репродуктивних технологій.

Сьогодні, на жаль, досить часто чоловіки та жінки стикаються з діагнозом безпліддя і самостійно не в змозі подолати цю проблему. Не завжди допомагає і

сучасна медицина подолати її та народити здорову дитину природним способом. В таких випадках, з метою реалізації свого права на батьківство та материнство, чоловіки та жінки почали звертатися до допоміжних репродуктивних технологій. Найбільш поширеними в Україні, серед допоміжних репродуктивних технологій, сьогодні є процедура *in vitro* (штучне запліднення) та сурогатне материнство.

В Україні сьогодні відсутнє комплексне регулювання на законодавчому рівні використання процедури допоміжних репродуктивних технологій (ДРТ), що, в свою чергу породжує виникнення ряду ситуацій, які потребують вирішення. Найбільш дискусійним є питання стосовно визначення походження дитини та прав біологічних батьків, стосовно дитини народженої за допомогою ДРТ.

Відповідно до ч. 1 статті 122 СК України дитина, зачата і народжена у шлюбі, походить від подружжя. Походження дитини від подружжя визначається на підставі свідоцтва про шлюб і документа закладу охорони здоров'я про народження дружиною дитини [6, ст. 122].

Так, стаття 123 Сімейного кодексу України визначає походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій. «У разі народження дружиною дитини, зачатої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, здійснених за письмовою згодою її чоловіка, він записується батьком дитини» [6, ст. 123].

«У разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя» [6, ст. 123].

«Подружжя визнається батьками дитини, народженої дружиною після перенесення в її організм ембріона людини, зачатого її чоловіком та іншою жінкою в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій» [6, ст. 123].

Згідно ст. 135 СК України, при народженні дитини у матері, яка не перебуває у шлюбі, у випадках, коли немає спільної заяви батьків, заяви батька або рішення суду, запис про батька дитини у Книзі реєстрації народжень провадиться за прізвищем та громадянством матері, а ім'я та по батькові батька дитини записуються за її вказівкою. У разі смерті матері, а також за неможливості встановити місце її проживання чи перебування, запис про матір та батька дитини провадиться відповідно до цієї статті, за заявою родичів, інших осіб або уповноваженого представника закладу охорони здоров'я, в якому народилася дитина. Якщо батьки дитини невідомі, державна реєстрація її народження проводиться за рішенням органу опіки та піклування, яким визначається прізвище, власне ім'я, по батькові дитини і відомості про батьків [6, ст. 135].

Однак, ці положення не охоплюють всього спектру правовідносин в цій сфері та носять виключно декларативний характер. Стаття 123 СК України, також, певним чином резюмує, що реалізувати своє право на батьківство та материнство можуть лише ті пари, які перебувають у шлюбі, обмежуючи чоловіків та жінок, які мають інший соціальний статус реалізувати своє право на батьківство та материнство.

Ми погоджуємося з позицією Л. В. Красицької, яка в своїх наукових працях стверджує, що стаття 135 СК України потребує змін. По-перше, з абзацу першого цієї статті необхідно виключити слова «заяви батька», оскільки подання такої заяви було передбачено ст. 127 СК України, виключеною із СК України на підставі

Закону України від 01.07.2010 р. «Про державну реєстрацію актів цивільного стану». По-друге, вже відомі випадки народження дитини сурогатною матір'ю та передання її батькові, який не перебуває у шлюбі [19, с. 173].

Відповідно до п. 6.11 Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, для здійснення сурогатного материнства необхідна нотаріально засвідчена копія письмового спільного договору між сурогатною матір'ю та жінкою (чоловіком) або подружжям. Отже, законодавство України дозволяє самотнім чоловікам бути стороною договору про сурогатне материнство. Проте, СК України не регулює порядок визначення походження такої дитини від матері й батька, якщо батько дитини не перебуває у шлюбі й дитина народилася внаслідок застосування допоміжних репродуктивних технологій [19, с. 174].

Л. В. Красицька пропонує статтю 135 СК України доповнити частиною третьою в такій редакції: «3. Якщо батько дитини не перебуває у шлюбі і дитина народилася в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій за допомогою сурогатного материнства, запис про батька дитини у Книзі реєстрації народжень провадиться за його заявою з наданням нотаріально засвідченої копії письмового договору між ним та сурогатною матір'ю. Запис про матір дитини у Книзі реєстрації народжень провадиться за прізвищем і громадянством батька, а ім'я та по батькові матері дитини записуються за його вказівкою» [19, с. 174].

Висновки і пропозиції. Норми, які містяться в СК України та врегульовують право на «батьківство» та «материнство», носять виключно декларативний характер та не відображають суті сучасних правовідносин в цій сфері.

Роблячи висновки, варто зазначити, що право на материнство та батьківство в сучасній правовій науці України повинно розглядатися не лише, як особисте немайнове право подружжя, а, в першу чергу, право жінки та чоловіка незалежно від їх сімейного статусу.

На нашу думку, доцільним буде розглядати поняття «батьківство» та «материнство» з біологічної та правової точки зору.

З біологічної точки зору поняття «материнство», варто розглядати, як можливість жінки реалізувати свою репродуктивну функцію, шляхом зачаття та народження дитини природним способом, або ж за наявності медичних показань, передбачених законодавством в медичній сфері, за допомогою допоміжних репродуктивних технологій (штучне запліднення, сурогатне материнство).

«Батьківство» – це право чоловіка на реалізацію свого репродуктивного права шляхом зачаття та народження дитини.

Ми вважаємо, що з правової точки зору «материнство» та «батьківство» вдало розкриває в своїх працях В. Ю. Москалюк – це особисте немайнове право, яке виникає з приводу здійснення жінкою та чоловіком їх репродуктивної функції з моменту досягнення ними статевої зрілості та є забезпеченими законом можливостями самотійно вирішувати питання мати чи не мати дитину, вимагати від усіх та кожного поведінки, яка сприятиме здійсненню права на материнство (батьківство), та вимагати утримуватися від дій, які перешкоджають здійсненню цього права, звертатися за захистом свого права від протиправних посягань інших осіб способами, встановленими законодавством [10, с. 124-129].

Також, потрібно розуміти, що не лише право жінки на «материнство» включає в себе право на вагітність, аборт, належне медичне забезпечення та соціальні

гарантії після народження дитини, а й право чоловіка на «батьківство», також, закріплює за ним ряд додаткових прав. Чоловік повинен мати право приймати участь у вирішенні питання штучного переривання вагітності, має право на відпуск для догляду за дитиною.

Ми вважаємо, що доцільним буде доповнити чинне законодавство в сфері проведення процедури штучного переривання вагітності нормою, яка б гарантувала чоловіку, який знаходиться в офіційно зареєстрованому шлюбі з жінкою, яка має намір зробити аборт, без наявності необхідних медичних показань, право приймати участь у вирішенні цього питання.

Якщо жінка перебуває в зареєстрованому шлюбі, то для проведення процедури штучного переривання вагітності необхідно отримати письмову згоду її чоловіка. В іншому випадку, якщо біологічний батько дитини невідомий, залишити право вирішувати питання стосовно переривання вагітності, у дозволених строках, за жінкою.

Важливим є те, що право на батьківство та материнство, на сьогоднішній день, відображається в чинному законодавстві, як особисте немайнове право подружжя, що є не зовсім доцільним. Оскільки, в такому випадку, як вже зазначалося в цій статті, обмежуються в правах чоловіки та жінки, які є самотніми або проживають однією сім'єю та не перебувають в офіційно зареєстрованому шлюбі.

Доречним буде доповнити Главу 20 «Особисті немайнові права фізичної особи» ЦК України нормою, яка б закріпила право на батьківство та материнство за фізичною особою, а не лише за подружжям.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#n3122>.
2. Шевченко Я. М. Цивільне право України Академічний курс підручник у 2-х томах. Т. 1. Загальна частина. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 520 с.
3. Ромовская З. В. Личные неимущественные права граждан СССР (понятие, виды, классификация, содержание, гражданско-правовая защита): Диссертация. 1968. Киев.
4. Драгомирова Ю. В. Право на материнство та батьківство як особисті немайнові права подружжя. *Часопис цивілістики*. № 21. 2016. С. 56-59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chas_2016_21_14.
5. Труба В. І. Класифікація сімейних правовідносин: Монографія. Одеса: Фенікс, 2020. 358 с.
6. Сімейний кодекс України: Закон України № 2947-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/conv#n594>.
7. Божко Н. М., Ткаченко Н. М., Вакуленко Т. М. та ін. за заг. ред. В. В. Дубічинського. Сучасний тлумачний словник української мови «ШКОЛА». 2011. С. 1008.
8. Бірюков І. А., Гопанчук В. С., Заїка Ю. О. та ін за заг. ред. В. С. Гопанчука. Сімейне право України. Істина. 2002. С. 356.
9. Ганкевич О. М. Поняття батьківства та материнства у сімейно-правовій доктрині. URL: [file:///C:/Users/38096/Downloads/867-Article%20Text-1710-1-10-20191025%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/38096/Downloads/867-Article%20Text-1710-1-10-20191025%20(4).pdf).
10. Москалюк В. М. Право на материнство (батьківство) за Сімейним кодексом України. Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України. Збірник наукових праць за матеріалами круглого столу. Київ. 2006. С. 124-129.
11. Ромовська З. В. Українське сімейне право. Київ. 2009. С. 500. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI/NMP_0018.pdf

12. Ієвіня О. В. Право на материнство та батьківство як особисті немайнові права подружжя. *Університетські наукові записки*. 2011. № 2. С. 97-100.
13. Дутко А. Сучасний стан правового регулювання особистих немайнових прав та обов'язків подружжя. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2019. № 21. С. 190-196.
14. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 10.01.2002 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
15. Порядок надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення. Наказ МОЗ № 423 від 24.05.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13#Text>.
16. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Патон проти Сполученого Королівства» від 13 травня 1980 року. URL: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/09_02.pdf.
17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення рівних можливостей матері та батька у догляді за дитиною: Закон України від 15.04.2021 р. № 1401-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-20#Text>.
18. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
19. Красицька Л. В. Визначення походження дитини від матері. *Вісник ХНУВС*. 2017. № 3. С. 172-180 URL: file:///C:/Users/38096/Downloads/UBnpCtIPF9KFKIUpqTa8_tUSGWA1m575.pdf.

References

1. The Civil Code of Ukraine: Law of Ukraine of January 16, 2003, № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#n3122> [in Ukrainian].
2. Shevchenko Ya. M. (2003). Civil Law of Ukraine Academic course textbook in 2 volumes Vol. 1 General Part Concern «In Yure Publishing House». 520 p. [in Ukrainian].
3. Romovskaya Z. V. (1968). Personal non-property rights of USSR citizens (concept, types, classification, content, civil law protection): thesis. Kyiv. [in Russian].
4. Dragomirova Ya. V. (2016). The right to motherhood and fatherhood as personal non-property rights of spouses. *Journal of Civilization*. № 21. С. 56-59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2016_21_14 [in Ukrainian].
5. Truba V. I. (2020). Classification of family legal relations: monograph. Odesa: Fenix, 358 p. [in Ukrainian].
6. Family Code of Ukraine: Law of Ukraine № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/conv#n594> [in Ukrainian].
7. Bozhko N. M., Tkachenko N. M., Vakulenko T. M. et al. under the editorship of Dubichynsky V. V. (2011). Modern Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language «School». 1008 p. [in Ukrainian].
8. Biriukov I. A., Gopanchuk V. S., Zaika Yu. O. (2002). et al. Family Law of Ukraine. Istyna. p. 356 [in Ukrainian].
9. Gankevych O. M. The concept of paternity and maternity in family law doctrine. URL: [file:///C:/Users/38096/Downloads/867-Article%20Text-1710-1-10-20191025%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/38096/Downloads/867-Article%20Text-1710-1-10-20191025%20(4).pdf) [in Ukrainian].
10. Moskaliuk V. M. (2006). The right to motherhood (fatherhood) under the Family Code of Ukraine. Scientific principles and practice of application of the new Family Code of Ukraine. Collection of scientific papers based on the materials of the round table. Kyiv. 124-129 [in Ukrainian].
11. Romovska Z. V. (2009). Ukrainian family law. Kyiv. P. 500. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI/NMP_0018.pdf. [in Ukrainian].
12. Ievinya O. V. (2011). The right to motherhood and fatherhood as personal non-property rights of spouses. *University scientific notes*. № 2. 97-100 [in Ukrainian].
13. Dutko A. (2019). The current state of legal regulation of personal non-property rights and obligations of spouses. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Legal Sciences*. № 21. 190-196. [in Ukrainian].

14. Fundamentals of the legislation of Ukraine on health care: Law of Ukraine of 10.01.2002. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>. [in Ukrainian].
15. Procedure for providing comprehensive medical care to a pregnant woman during an unwanted pregnancy, forms of primary accounting documentation and instructions for filling them out. Order of the Ministry of Health № 423 of 24.05.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13#Text>. [in Ukrainian].
16. Judgment of the European Court of Human Rights in the case of Paton v. the United Kingdom of May 13, 1980. URL: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/09_02.pdf [in Ukrainian].
17. On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Ensuring Equal Opportunities for Mothers and Fathers in Child Care: Law of Ukraine of 15.04.2021. № 1401-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-20#Text> [in Ukrainian].
18. Labor Code of Ukraine of 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> [in Ukrainian].
19. Krasnytska L. V. (2017). Determining the origin of the child from the mother. *Bulletin of KhNUIA*. № 3. P. 172-180: URL: file:///C:/Users/38096/Downloads/UBnpCtIPF9KFKIUpqTa8_tUSGWA1m575.pdf [in Ukrainian].

Стаття надійшла 15.03.2023 р.

A. R. Yatsiuk, Postgraduate Student, Jurisconsult
 Odesa I. I. Mechnikov National University
 the Department of Civil Law Disciplines
 Francuzskiy Boulevard, 24/26, Odesa, 65058, Ukraine
 e-mail: anastasia.yacyuk@gmail.com

THE RIGHT TO PATERNITY AND MATERNITY AS PERSONAL NON-PROPERTY RIGHTS

Summary

The relevance of the topic is due to the novelty of the topic, its importance for the development of family law science and legislation in this area.

The article provides a systematic analysis of the right to fatherhood and motherhood as a personal non-property right. The author conducts a systematic analysis of such categories as «motherhood» and «fatherhood» in the modern science of family law in Ukraine.

The author substantiates the need to enshrine in the current legislation a single legal definition of «paternity» and «maternity» in accordance with European standards. The author proposes to consider the right to paternity and maternity as a personal non-property right of women and men, regardless of their marital status. The author also proposes to enshrine at the legislative level the right of men to participate in the decision on artificial termination of pregnancy.

In a detailed analysis of a woman's right to motherhood, the author identifies and analyzes the constituent elements of such a right, namely: the right to pregnancy and health care during pregnancy, provision of health care during childbirth; the right to terminate pregnancy and rights after the birth of a child, in particular, certain social guarantees for women who have given birth to a child. At the same time, given the European vector of development of our country, the author proposes to reform certain provisions of legislation and to equalize the rights of men and women in this area. The author analyzes the changes that have occurred in the legislation of our State in the field of social guarantees for men and women after the birth of a child.

At the same time, the article highlights several issues that need to be detailed and clarified by the legislator in the area of realization by men and women of their right to paternity and maternity with the help of assisted reproductive technologies.

Keywords: personal non-property rights, right to paternity, right to maternity, personal non-property rights of spouses, assisted reproductive technologies, artificial termination of pregnancy.